

li k tome da danas ima mnogih mladih ljudi, na prilično visokim mjestima, koji bi najradije zabranili tisak i svu pamet preselili u elektroničku formu, postaje jasno koliko je pokretanje, izdavanje i uređivanje znanstvenog časopisa težak posao.

Pa ipak, svemu tome unatoč, ima nas koji taj posao volimo i u njega još uvijek vjerujemo. Možda smo mi samo ostaci generacija koje su fetišizirale knjige i opijale se mirisom svježih tinte, a možda imamo donekle i pravo kada mislimo da čovjek mora imati šireg pregleda nad onim što čita od jedne blještave trepereće stranice na ekranu. S tim uvjerenjem naša se Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini pri riječkom Medicinskom fakultetu svibnja 2010. odvažila pokrenuti časopis koji je nazvala *Jahr*, po Fritzu Jahru (1895-1953), njemačkom teologu i učitelju iz Hallea, skromnom čovjeku koji je (ispostavilo se to tek 1997) prvi u svijetu upotrijebio riječ "bioetika" i koncipirao ovu novu disciplinu koja je danas toliko popularna među znanstvenicima, liječnicima, političarima i medijima. Katedra je svakako bila pravo mjesto za takav izdavački potez, budući da je, najviše zaslugom svog dugogodišnjeg pročelnika Ivana Šegote (1938-2011), prva na našim prostorima, još 1991. uvela medicinsku etiku, a 1993. i bioetiku u sveučilišnu nastavu, da je već izdavala nekoliko periodičkih publikacija (*Etika i medicina*, 1993/1994.; *Bioetičke teme*, 1996.; *Bioetički svesci*, od 1990. 64 naslova), šest knjiga biblioteke *Klinička bioetika*, nekoliko prijevoda stranih bioetičara (V. R. Potter, H.-M. Sass, L. Pessini i dr.), da od 2000. organizira svake godine *Riječke dane bioetike* s tematskim okruglim stolovima, a 2008. u Rijeci/Opatiji i 9. svjetski kongres bioetike.

Naslov novog časopisa, međutim, oslikava i novu orijentaciju članova Katedre prema europskoj, "ofilozofskoj" bioetici utemeljenoj na širem pristupu od aktualne "američke" koja se uglavnom bavi medicinskim temama. Svojim je ulaskom u Izdavački savjet časopis podržalo osamnaest znanstvenika iz Rijeke, Zagreba, Splita, Ljubljane, Beograda, Washingtona, Pittsburga, Pekinga, Tajvana i Čilea, a u Uredništvu su se našli pretežitom mladi kolege iz Rijeke, Zagreba, Splita, Novog Sada, Beograda i Skoplja. Glavnim je urednikom Amir Muzur, pročelnik Katedre, a urednici pojedinačnih brojeva bili su: Iva Rinčić (1 i 4), Nada Gosić i Amir Muzur (2), te Morana Brkljačić Žagrović i Igor Eterović (3). Stalne su rubrike u časopisu, koji nazimjenično objavljuje članke na hrvatskom ili engleskom jeziku (a povremeno i na oba), "Kutak utemeljitelja" (s tekstovima

pionira bioetike ili o njima), tematski blok, slobodne teme, predstavljanje partnerskih institucija, godišnje izvješće o radu Katedre, "Bioetički kalendar" s najavom ili osvrtom na važnija događanja te prikazi skupova i knjiga. Dosadašnji temati bili su posvećeni 11. riječkim bioetičkim danima ("UNESCO i bioetika"; 15. svibnja 2009), okruglom stolu "Aktualni trenutak hrvatskog zdravlja" (Rijeka, 22. siječnja 2010), 12. riječkim bioetičkim danima ("Etika i sport"; 7. svibnja 2010) i Prvoj međunarodnoj konferenciji "Fritz Jahr i europski korijeni bioetike" (Rijeka/Opatija, 11.-12. ožujka 2011). U prva dva godišta (odnosno četiri broja) u *Jahru* je 95 priloga objavilo 73 različita autora. Premda je orijentacija dosad objavljenih radova ponajviše bila (bio)etička, časopis je otvoren za priloge iz svih društvenih, humanističkih i srodnih interdisciplinarnih polja. Za slučaj da oni ljubitelji elektroničkog medija imaju pravo, svi su brojevi *Jahra* dostupni i na portalu "Hrčak", a pokrenut je i postupak kategorizacije časopisa (A1 i A2). Kako mu i naziv sugerira, časopis je izvorno zamišljen kao godišnjak, dostatnost materijala i financija zasad su mu dozvolile da izađe dvaput godišnje. Ukoliko se taj tempo nastavi, ove će, 2012., u svibnju izaći peti, a u jesen i šesti broj. Neskrivena je želja izdavača da se ova tradicija toliko čvrsto ukorijeni da je više nikakva ekonomska ili politička seizmika ne poremeti.

Iva RINČIĆ
i Amir MUZUR

EKONOMIJA I RELIGIJA
Concilium – Međunarodni teološki časopis; Ex libris – Synopsis, godina XLVII, broj 5, prosinac 2011., Rijeka – Sarajevo

Čuveni filozof religije Nikola Berdajev davno je primijetio da je pitanje kruha za čovjeka materijalne naravi, ali da je pitanje imaju li taj kruh njegovi bližnji prije svega duhovne, odnosno religijske naravi. Promatrano u svjetlu navedenog razmišljanja, potpuno bi pogrešno bilo globalna ekonomska gibanja, posebice kada je riječ o tranzicijskim zemljama istočne i jugoistočne Europe kao i o zemljama Trećega svijeta, odvojiti od teološkoga govora i duhovnih, ali i socijalnih vrednota na kojima on počiva. Naime, već i letimičan uvid u različite religijske tradicije jasno stavlja do znanja koliko je bitna materijalna dimenzija ljudske egzistencije kao i njezina

CONCILIUM
Međunarodni teološki časopis

povezanost s onom duhovnom dimenzijom čovjeka kao Božjega stvorenja.

Upravo se ovim pitanjem bavi zadnji broj međunarodnog teološkog časopisa *Concilium*. U njemu je pod naslovom *Ekonomija i religija* sadržan čitav niz filozofsko-teoloških promišljanja o navedenoj tematici u svjetlu financijske i ekonomske krize koja posljednjih godina pogađa gotovo sve zemlje svijeta. Tako već prvi članak u rubrici *Konteksti* pod naslovom *Religija i gospodarstvo: sučelja* progovara o tijesnoj povezanosti između religije i ekonomije. U njemu se autor Jung Mo Sung kritički osvrće na nastojanja znatnog broja ekonomista i teologa da ova dva područja prikažu radikalno odvojenim i međusobno neovisnim. Posebno su zanimljive njegove opservacije o tzv. *tržišnom idolopoklonstvu* i njegovoj duhovnosti koja dobrim dijelom funkcionira na religioznim principima, apsolutizirajući tržište što u konačnici dovodi do žrtvovanja ljudskih života u ime tržišnih zakona.

Drugi članak u nizu predstavlja razmatranje Erika Borgmana pod naslovom *Kapitalistička ekonomija i Bog milosrđa: neka teološka razmatranja*. Polazeći od propovijedi canterburyjskog nadbiskupa Rowana Williamsa o evandeoskoj prisposobi o talentima, autor u svom tekstu naglašava činjenicu da je kapitalizam postao svojevrsna religija, odnosno *najekstremniji religijski kult ikada*, imajući u vidu da u sebi ne sadrži nauk u koji se treba vjerovati. Osobito je problematična kapitalistička ideologija individualizma koja na neki način nijeće potrebu relacionalnosti iz koje proistječe poštovanje prema Bogu milosrđa što je osnovni preduvjet društvene mudrosti.

Svoj obol razmatranju odnosa između religije i ekonomije dao je i Enrique Dussel veoma zanimljivim tekstom *Ekonomija i euharistija*. Analizirajući bitne pojmove ekonomskog ustrojstva kao što su praktični odnosi, rad, upotrebna i razmjenska vrijednost, proizvodni proces, itd., autor baca sasvim novo svjetlo na sakrament euharistije kao obred koji nema samo simboličnu, nego i praktičnu vrijednost. To je posebno sadržano u pojmu kruha koji u sebi obuhvaća proizvodno-potrošni trokut (rad-priroda-proizvod/potrošnja) kao dio zahtjeva samoga obreda. Ilustrirajući ovu postavku kao i kritičko-mesijansku funkciju ekonomskog ustroja euharistije, E. Dussel uzima za primjer Bartoloméa de las Casasa koji se još u XVI stoljeću također suočio s pitanjem smisla slavljenja euharistije s obzirom na ekonomsku situaciju kao posljednicu europskog kolonijalizma. Pritom je sasvim jasno ukazivao na liturgijsko ustrojstvo ekonomije, odnosno na njegovu *fetišizaciju* čija je posljedica

bila nepravedno i krvavo izrabljivanje domorodaca.

U kontekstu odnosa između religije i ekonomije svakako treba istaknuti i članak Néstora O. Mígueza pod naslovom *Prilog za jednu ekonomiju koja poznaje milost*. Oslanjajući se općenito na biblijski stav neodobravanja prema služenju dvojici gospodara (Bogu i bogatstvu), autor je pokušao dati kontekstualiziran prikaz novozavjetnog poimanja ekonomije kroz nekoliko odabranih pavlovskih tekstova. Pritom je posebnu pozornost posvetio pitanju na koji način upotrebljavati resurse i pitanju srebroljubljiva kao izvoru svih zala. U svom zaključnom razmatranju autor se osvrće na suprotstavljenost između vjere i postmodernog financijskog kapitalizma u čijim okvirima danas živimo, naglašavajući bezdušnost ovoga potonjeg u kojemu su pohlepa i sebičnost proglašeni svojevrsnim krepostima.

Zanimljivo razmišljanje na spomenutu temu donosi i Ina Praetorius, razmatrajući pojavu dvodijelnog svjetskog poretka što se na poseban način odražava u odnosu između žena i muškaraca. U svom članku *Ekonomija rodnosti: postpatrijarhalna perspektiva* autorka ukazuje na staro poimanje ekonomije kao "nižeg" područja realnog zadovoljenja potreba koje prije svega pripada ženama, ali i drugim marginaliziranim društvenim skupinama. Iako je u međuvremenu došlo do ublažavanja ovakvog načina shvaćanja, ono je još uvijek prisutno u svim segmentima društva što za posljedicu ima opasne neravnoteže od kojih I. Praetorius navodi neke: potplaćenost socijalnih zanimanja, potiskivanje tradicionalnih oblika proizvodnje kao nedovoljno razvijenih, razaranje održivih kultura, itd.

Od ostalih tekstova koji se iz različitih perspektiva bave povezanošću religije i ekonomije svakako treba istaknuti članak Javiera María Iguíniza Escheverría pod naslovom *Ekonomija i razvitak kao sloboda*. U njemu se autor oslanja na razmišljanja indijskog ekonomiste Amartyja Sena (dobitnika Nobelove nagrade 1998. na području ekonomskih znanosti) kako bi istaknuo najznačajnije aspekte razumijevanja pojma razvitka u okvirima proširivanja granica slobode, odnosno oslobođenja. Zanimljiv je i tekst Elene Lasida *Ekonomija koja stvara savezništvo i urađa obećanjem* u kojemu se ekonomskim pojmovima *kompetencije* i *predviđanja* suprotstavljaju teološko-antropološki pojmovi *saveza* i *obećanja*. Razmatrajući njihove bitne aspekte, autorka predlaže koncipiranje i razvijanje socijalne i solidarne ekonomije koja će biti svojevrsno stjecište saveza i obećanja. Imajući u vidu snažan utjecaj nauka sv. Augustina na oblikovanje kršćanske teologije, određenu pozornost zaslužuje i

članak Mathijisa Lamberigtsa pod naslovom *Jeruzalem i Babilon: Augustinov nauk o dvjema državama u kontekstu*. Polazište za ovo promišljanje daje Augustinovo djelo *O državi Božjoj (De civitate Dei)* nastalo kao svojevrsan osvrt na povijesni događaj pada Rima iz 410. kao i s time skopčan onodobni razvoj apokaliptičkih ideja. U spomenutom djelu ovaj kršćanski mislilac razvija ideju o Božjoj državi koja se na neki način nalazi u opreci ovozemaljskim carstvima (državama), ističući prolaznost i nesavršenost ovih potonjih. Autor Mathijis Lamberigts veoma koncizno i jasno razlaže Augustinovu kritiku općeprihvaćene predodžbe o kršćanskom carstvu na zemlji, koja se u bitnome protivi nauku Svetoga pisma.

Rubriku *Konteksti* ovoga broja *Conciliuma* zaključuju tekst Johana Verstratena pod naslovom *Premišljanje ekonomije, stvar ljubavi ili pravde? Slučaj Kompendija socijalnog nauka Crkve i enciklike Caritas in veritate*, te članak Hilarija Raguera Suñera *Od ekonomije do oikonomia*. Autor prvoga teksta kritički analizira katoličku socijalnu misao sadržanu u ključnim dokumentima crkvenoga učiteljstva, ističući njihovu nedostatnost i potrebu za revizijom, dok je drugi tekst svojevrsni osvrt na mogućnost primjene evanđeoskih vrednota na području ekonomije.

U drugoj rubrici *Conciliuma*, *Teološkom forumu*, svakako je vrijedno istaknuti članak Noberta Recka pod naslovom *Nova hrabrost za 'opasna sjećanja'*. *Teološka buđenja u bivšoj Jugoslaviji*. Uzimajući kao polazište konferenciju koju su Centar za otvoreni dijalog – Interdisciplinarni centar za religijske studije i političku teologiju, Ex libris i Traduki – europska književna mreža, organizirali u Beogradu u lipnju 2011., autor ističe nastanak i razvitak neke sasvim nove teološke klime na ovim prostorima, koja nije zasnovana na principima uzajamnog okrivljavanja i tjeskobnog samopotvrđivanja. Kao što je zaključno rezimirano, sve veći broj ovakvih događaja i inicijativa daje nadu u mogućnost pomirenja zavađenih naroda i otvaranje svjetlije perspektive.

Druga dva članka predstavljaju istraživanja aktualnih problema s kojima se suočavaju crkvene zajednice na Kubi i u Sucumbiosu (Ekvador). U prvom članku pod naslovom *Sucumbios: koncilna Crkva pod napadima kršćanskoga svijeta* autorka Victoria Eulalia Carrasco razmatra sukob dva različita modela Crkve. Prvi je model Crkve definiran kao koncilski budući da se oslanja na ekleziološke principe koje je definirao Drugi vatikanski sabor, dok je drugi model pretkoncilski imajući u vidu

da je u znatnoj mjeri fundamentalistički orijentiran. Nažalost, kao što autorka ističe, navedeni je sukob poprimio zabrinjavajuće razmjere što je daleko od onog kršćanskog duha ljubavi i pomirenja. Zaključni tekst ovoga broja *Conciliuma* plod je istraživačkog rada Brende Carranza. Naslovljen kao *Katoličanstvo i sinkretističke religije. Istraživanje provedeno u Santiago de Cuba*, on progovara o dilemi s kojom se suočava Crkva na Kubi: nastojati spriječiti miješanje katoličanstva i afrokubanskih religija ili se pak upustiti u međureligijski dijalog, priznajući spomenutim religijama status validnog duhovnog puta.

Kao što je već u uvodu istaknuto, tema kojom se bavi ovaj broj *Conciliuma* veoma je aktualna i zacijelo zaslužuje detaljnije razmatranje, posebice u kontekstu moralnih i duhovnih dilema s kojima se susreće moderni čovjek. Ekonomija je sigurno jedno od područja na kojemu su one tradicionalne religijske vrednote izložene radikalnoj reviziji pa čak i potpunom uništenju. Gledano u tom kontekstu, preporučljivo je i korisno pročitati spomenute tekstove kao svojevrsni vodič u ovoj klimi duhovne otupljenosti i moralnog relativizma od kojih boluju suvremena društva.

Miroslav JUREŠIĆ

SLUŠAJ OVAJ NAJ: "TÜRK MÜZİĞİ KOLEKSIYUNU»

Jedna od najuspjelijih kompilacija objavljenih posljednjih godina, a koja ima za cilj predstaviti naj kao solistički instrument, ali i kao instrument koji dolazi u kombinaciji sa još nekim orijentalnim instrumentima poput *kanuna* i *uda* jeste kompilacija "Türk müziği koleksiyunu" (Turkish music collection), koju je izdala turska diskografska kuća "Yapım". Producent ovog muzičkog ostvarenja je Mustafa Alevli, a na kompilaciji je učešće uzela grupa "Aziz Türk Sanat Müziği Grubu".

Riječ je o kompilaciji koja na 5 kompakt diskova donosi čarobne zvuke naja u kombinacijama sa različitim instrumentima. Na disku br. 1 i 2 slušaoci mogu uživati u zvucima naja u kombinaciji sa ručnim bubnjevima. Na disku br. 3 slušamo naj u kombinaciji sa *kanunom*, vrstom antičke citre koja je danas u širokoj upotrebi u Turskoj i u drugim zemljama Istoka. Disk br. 4 donosi savršen sklad naja uz *tanbur*, vrstu dugovrate laute tipične za arapsko područje. Posljednji disk, br. 5, donosi smirene melodije naja i *uda*. Iskreno se